

АМЕРИКАНСЬКА ВІЗІЯ РЕПАТРІАЦІЇ *DPs* У СВІТЛІ УРЯДОВИХ ДОКУМЕНТІВ (1944–1951 роки)

У статті розглянуто історико-правовий аспект політики США щодо повоєнної репатріації з європейських таборів для переміщених осіб (displaced person – DPs), у т.ч. колишніх військовополонених. Проаналізовано найважливіші урядові документи та ініціативи цього періоду, які забезпечували організацію та процес репатріації. Охарактеризовано державну позицію США у питанні повернення DPs та чинники, які впливали на ухвалення політичних рішень американської адміністрації у цьому питанні. Особливу увагу зосереджено на чисельності та національності репатріантів, котрі відмовлялися повертатися до Радянського Союзу і претендували на допомогу з боку США (на основі доповіді сенатора А. Сміта). Зроблено висновок, що після закінчення Другої світової війни уряд США врахував нові політичні обставини (зокрема, розгортання “холодної війни”) і шляхом внесення змін та поправок до існуючих угод змінив своє початкове ставлення до повної репатріації переміщених осіб з європейських таборів, надаючи окремим з них політичний притулок.

Ключові слова: репатріація, переміщені особи (DPs), США, Александр Сміт, військовополонені.

Постановка проблеми та стан її дослідження. Внаслідок воєнних дій упродовж 1939 – 1945 рр. на території Німеччини та її союзників опинилось понад 10 млн осіб з різних країн, більшість з яких було залучено до примусової праці (наприклад, остарбайтери) або ж до служби у частинах Вермахту та інших військових формуваннях. З часом постало закономірне питання про повернення цих осіб додому (репатріація). Водночас виникало багато правових колізій у здійсненні цього процесу, що знайшло своє відображення у політиці США, відповідальні представники якої невдовзі після Ялтинської конференції нашої вступили на спротив поверненню до СРСР колишніх військових, залучених до війни супроти Радянського Союзу на боці нацистської Німеччини.

Окремі аспекти проблеми почасти порушували українські дослідники Ю. Куницький, С. Рудик та Ю. Макар. Опосередковано тематики статті стосується дослідження англійського дослідника

Науменко Олена Олегівна, аспірант кафедри нової і новітньої історії зарубіжних країн Львівського національного державного університету імені Івана Франка, м. Львів.

© Науменко О., 2020.

Н. Бетелла “Остання таємниця” (*Bethell, 1974*) та канадського історика українського походження Ю. Божика “Політичні біженці та переміщені особи (1945–1953)” (*Boshyk, 1982*), у яких частково висвітлено рішення союзників у справі репатріації, наголошено на основних протиріччях та умовах її проведення. Втім, тема американської візії репатріації DPс досі залишається дискусійною, що підживлює до неї науковий інтерес.

Актуальність дослідження. Проблема переміщених осіб та біженців, без сумніву, є важливою у сучасному світі. Насамперед, це стосується ситуації з напливом біженців до Західної Європи з країн Близького Сходу, які є локальними центрами ведення бойових дій (т.зв. міграційна криза). З подібною проблемою зіткнувся й уряд США, адже неконтрольований потік біженців з Мексики викликає неабияке занепокоєння Білого дому. І хоч нинішня ситуація має низку лише їй притаманних особливостей, актуальність статті полягає в аналізі законодавчих актів та урядових постанов США з питань репатріації DPс, а також узагальненні історичного досвіду щодо вирішення подібних проблем у XXI ст.

Метою статті є аналіз американських урядових рішень та законопроектів, що стосувались визначення механізму репатріації громадян з європейських таборів для переміщених осіб (передусім громадян СРСР) та застосування їх на практиці.

Вклад основного матеріалу. У 1944 р. уряди США, Великої Британії та СРСР розуміючи, що поразка Німеччини та її сателітів є неминучою, активізували свою діяльність в напрямку укладання актів, які, у свою чергу, мали на меті розв’язати основні соціальні та політичні проблеми повоєнного світу. В першу чергу, виникала необхідність у поверненні мільйонів громадян, які через воєнні дії, політичні чи інші причини були змушені покинути своє стале місце проживання. Таким чином, перед урядами країн “великої трійки” постало питання у виробленні нормативно-правових положень у справах репатріації.

Очільники американської та англійської військових місій у Москві 11 червня 1944 р. звернулись до радянського генерального штабу із офіційним запитом, що стосувався заходів відносно звільнення військовополонених країн-союзників, котрі опиняться на території, звільненій Червоною Армією (*Арзамаскин, 2015: 68*). Пізніше, 30 серпня 1944 р., посол США в СРСР Аверел Гарріман запропонував наркому закордонних справ СРСР В’ячеславу

Молотову продовжити співпрацю у цьому питанні, щоб забезпечити якнайскоріше повернення переміщених осіб до своїх країн, на що міністр погодився, за умови репатріації до Радянського Союзу абсолютно усіх його громадян (*Government Publishing office, Congressional Record (Bound Edition), August 30, 1945*). Така безкомпромісна позиція радянського керівництва вже тоді почала неабияк насторожувати Білий дім.

Державний секретар США Кордел Галл 15 вересня 1944 р. надіслав А. Гарріману телеграму, у якій було викладено позицію США щодо примусової репатріації, і одночасно запропонував послу остаточно з'ясувати “побажання СРСР щодо радянських військовополонених” (*Government Publishing office, Congressional Record (Bound Edition), September 15, 1944*). Також у документі йшла мова про статус та умови утримання DPс відповідно до умов Женевської конвенції про поводження із військовополоненими від 1929 р. Варто зазначити, що Держсекретар особливо наголошував, що ті переміщені особи, які вважають себе громадянами Радянського Союзу, можуть і повинні бути репатрійованими, але це не повинно відбуватись у примусовій формі. Таким чином, стало зрозуміло, що американське керівництво не збиралось повною мірою визнавати насильницький характер та умови проведення репатріації, більше того, суворо дотримуватись положень Женевської конвенції.

Проте, уряд США все ж був змушений погодитись на умови СРСР, адже велика кількість американських військових знаходилась як у таборах на території, підконтрольних радянській владі, так і в Європі, куди планувався військовий наступ Червоної Армії. Тому, аби вберегти своїх співвітчизників та забезпечити їхнє повернення, 19 жовтня 1944 р. Державний департамент США прийняв примусову репатріацію усіх без винятку осіб, які вважаються громадянами СРСР станом на 1 вересня 1939 р. (*Government Publishing office, Congressional Record (Bound Edition), October 17-19, 1944*). Відтак, американським керівництвом вирішено притримуватись наступної політики у справах репатріації: всі полонені, які заявили про своє радянське громадянство, або ж воно є документально підтвердженим, повинні бути повернені в обов'язковому порядку до СРСР (*Moskin, 1996: 59-60*). Отже, насильницькому поверненню підлягали лише ті, чиє радянське громадянство було доведеним фактом. Як ми розуміємо, це

не стосувалося мешканців Західної України, яка станом на 1 вересня 1939 р. перебувала у складі Польщі, та Балтійських країн, які були суверенними державними утвореннями. Деякі полонені, які вперто не бажали репатріації, часто видавали себе за німецьких військовополонених, які згідно з рішеннями Женевської конвенції не підпадають видачі до СРСР (*Smith, 1951: 4*).

Згідно з офіційними документами, 2600 радянських полонених, які готувались до повернення в Радянський Союз, протягом місяця дислокувались в м. Кемп Руперт, штат Айдахо. Відповідно до нотаток, які вели американські офіцери, що супроводжували їх, “близько 70 переміщених осіб категорично не бажали репатріації. Троє із них намагались покінчити життя самогубством: один спробував повішати, інші – заколотися себе (*Government Publishing office, Federal Register. Friday, March 17, 1944. Pages 2875-2889*). Проте, всі вони були врятовані та разом з рештою DP's відправлені у порт, де військовий корабель наприкінці грудня 1944 р. переправив їх до Владивостока (*Government Publishing office, Federal Register. Friday, March 17, 1944. Pages 2875-2889*).

Важливо, що майже одночасно стартували й авіаційні рейси із американськими полоненими з країн Східної Європи. Один із таких рейсів відправлено з Румунії в жовтні 1944 р. з допомогою центрального уряду, який ще не встиг повністю стати підконтрольним СРСР (*Boshyk, 1982: 221*). Король Михайл особисто санкціонував цей захід, в якому частково взяло участь і радянське військове командування. Таким чином, з ініціативи румунської влади близько тисячі американських військовополонених змогли якнайскоріше дістатись США.

Варто зауважити, що станом на 1945 р. союзники все ж дійшли згоди в організації процесу повернення переміщених осіб. Ялтинські домовленості, переговори у м. Галле (Західна Німеччина) та рішення Потсдамської конференції закріпили за наполяганням радянської делегації примусовий характер репатріації, її терміни та умови (*Крымская конференция, 1984: 211*). США, Велика Британія та Франція певний час були змушені погоджуватись з ними, оскільки остерігались зволікань з боку СРСР у поверненні своїх громадян.

Однак, з часом між союзниками почали виникати суперечки у поглядах на характер процесу репатріації. Керівництво СРСР вкотре наголошувало на примусовому поверненні усіх без винятку

радянських громадян станом на 21 червня 1941 р., тоді як західні держави брали за основу 1 вересня 1939 р. (*Крымская конференция, 1984: 214*). Варто зауважити, що, опираючись, як на базовий, – 1941 рік, радянська делегація мала на меті офіційно закріпити репатріацію західних українців, жителів балтійських країн, молдаван та західних білорусів, чого прагнули не допустити західні держави ((*Арзамаскин, 2015: 66*). Таким чином, низка суперечностей та непоступливості у власних поглядах, які виникли між країнами Заходу, з одного боку, та СРСР – з іншого, не дозволили швидко закінчити розпочату справу. Після численних дебатів керівництво кожної із держав вирішувало самостійно дану проблему.

Беручи до уваги напружену міжнародну обстановку та небажання великих держав дійти згоди, 3 березня 1945 р. Палата представників США висловила пропозицію, що біженцям та переміщеним особам, які не можуть та не хочуть повертатись на Батьківщину, уряд, а саме новоутворена Комісія з питань імміграції та натуралізації, надасть необхідну допомогу, та в майбутньому – можливість офіційно стати громадянином США (*Government Publishing office, 91 Congressional Record (Bound Edition), House of Representatives, March 3, 1945*). Дана резолюція також передбачала тимчасовий допуск політичних біженців у так звані вільні порти на прикордонних територіях США, контроль за якими мала здійснювати Комісія з питань імміграції та натуралізації.

Важливим видається той факт, що керівництво США чітко обумовило статус категорій “переміщених осіб” та “біженців”. Переміщеними особами (DPs) вважались такі, які через певні причини чи обставини змушені були покинути свою Батьківщину, але мали намір чи не заперечували щодо свого повернення. За свідченнями американської сторони, всі ці особи частково або повністю співпрацювали з комуністами або були прихильниками їхніх ідей (*Government Publishing office, 91 Congressional Record (Bound Edition), House of Representatives, March 3, 1945*). Таких осіб, на думку американських конгресменів, необхідно було репатріювати якнайскоріше, аби вони не мали жодного шансу якимось чином дістатись до США та дестабілізувати ситуацію в країні зсередини. До категорії “біженців” належали ті, котрі вперто не бажали повертатись до Радянського Союзу, в основному через

політичні мотиви (переслідування, допити, ув'язнення, заслання) (*Government Publishing office, 91 Congressional Record (Bound Edition), House of Representatives, March 3, 1945*). Таким чином, починаючи з 1945 р., країни Заходу під егідою США розпочали кампанію з допомоги таким особам.

Проте варто зазначити, що керівництво Білого дому зволікало та неохоче переглядало доволі жорсткі закони 1920-х років щодо іноземних громадян, побоюючись спротиву громадськості, що на той час сприймала дане явище як загрозу добробуту американців та безпеці США назагал. Негативні стереотипи щодо біженців з повоєнної Європи поширювались громадськими організаціями військовослужбовців та об'єднаннями українців США, які вимагали від уряду заборони в'їзду біженців з огляду на їх ймовірну співпрацю з нацистами та комуністами. Докорінно змінити ситуацію вдалось лише в 1947 р., коли почали з'являтися перші законопроекти щодо статусу та діяльності DPс.

Характерною рисою законотворчої діяльності уряду США, на якій постійно акцентували політики цього періоду був симбіоз політичної волі до вирішення проблеми переміщених осіб за допомогою пом'якшення законодавства та реальних потреб американського ринку праці. Результатом пропонованих урядом компромісів став законопроект конгресмена Джеймса Фелловза, який став Законом 2 червня 1948 р. (*Government Publishing office, Congressional Record (Bound Edition), House of Representatives, June 1-2, 1945*). Згідно з цим Законом США протягом двох років приймали 205 тис. осіб, а кожна етнічна група використовувала свої квоти на декілька років вперед. Одночасно створювалась спеціальна комісія для роботи з такими особами, яка займалася їх поселенням та працевлаштуванням до 1951 р. Особлива перевага надавалася тим, хто раніше працював у сільськогосподарському секторі, адже саме дефіцит таких робітників негативно відобразився на американській економіці. Станом на червень 1950 р. число переміщених осіб, котрі могли скористатись положеннями цього Закону, було збільшено до 340 тис. осіб (*Government Publishing office, Congressional Record (Bound Edition), House of Representatives, June 1-2, 1945*).

Варто наголосити, що особливим фактором, на якому постійно акцентував американський уряд стало використання ідеологічного критерію у відборі переміщених осіб, за яким усім ліворадикальним або нелояльним до політичної системи США особам

відмовляли у допомозі (*Government Publishing office, Congressional Record (Bound Edition), House of Representatives, June 1-2, 1945*). Також існувала додаткова перевірка, особливо вихідців із СРСР, на предмет участі в комуністичній партії, її організаціях чи інституціях; перевірялась достовірність документів, у випадку співпраці із комуністами або ж у підконтрольних їм органах особам відразу ж відмовляли, аби уникнути в майбутньому внутрішньополітичних проблем.

Однією із перешкод також був значний перелік документів, що мав би засвідчувати особу, який в умовах війни часто зберегти не вдалось, а тому близько 40% так званих біженців намагались виробити та тривалий час користуватись підробленими документами. Цікаво, що працівники служб, які займались перевіркою такої документації, часто дозволяли собі певного роду суб'єктивізм та халатність до вирішення цього питання, оскільки переліку більш точних параметрів відбору ще не існувало. Іншим вагомим критерієм ставали медичні огляди на виявлення різноманітних інфекцій чи вроджених хвороб, які для багатьох знедолених війною та рабською працею людей були недосяжними (*Government Publishing office, Congressional Record (Bound Edition), House of Representatives, June 1-2, 1945*).

Окрім того, важливу роль у вирішенні питання DPs відіграв прийнятий 25 червня 1948 р. Закон про переміщених осіб, який суттєво послабив попередні урядові рішення. Зміст цього акта зводився до дозволу в'їзду до США понад 200 тис. громадянам з усієї Європи, але лише у певний обмежений час (*Displaced Persons Act*). Згідно з цим Законом переміщена особа могла розраховувати на допомогу та притулок, якщо: була жертвою переслідування нацистського чи іншого тоталітарного режиму; проживала в американському, британському або у французькому секторі Берліна, проживала в американській, британській або французькій зоні окупації Німеччини, не була членом та активним діячем комуністичної партії (*Displaced Persons Act*). Термін дії цього Закону завершувався 31 серпня 1952 р. – після відповідного указу президента. Отже, з прийняттям такого акта американський уряд черговий раз “відкрив” свої кордони для сотень тисяч переміщених осіб.

Варто зазначити, що попри лібералізацію законодавства США у справах репатріантів, відчутного зрушення не відбулось. Причиною того, як вважав сенатор Александр Сміт, був Акт про

внутрішню безпеку США від 23 вересня 1950 р., запропонований сенатором Патріком Маккараном та членом Палати представників Джеймсом Вудом, який дещо блокував процедуру надання допомоги біженцям згідно з Законом про переміщених осіб від 1948 р. Згідно з цим законом, комуністична партія США оголошувалась організацією, що “спрямовується і керується іноземним урядом або іноземною організацією, які управляють світовим комуністичним рухом” (*Smith, 1951: 4*).

Таким чином, усім комуністам заборонялось обіймати будь-які державні посади, їх вносили у спеціальні списки міністерства юстиції, їхні доходи та видатки суворо контролювались. За будь-якого роду правопорушення призначався штраф у сумі 10 тис. доларів, ув'язнення чи безстрокове заслання до спеціальних таборів у випадку виявлення змови, шпигунства чи саботажу (*Smith, 1951: 4*). Отже, можна дійти висновку, що комуністична партія у США вважалась такою, яка несе загрозу демократії, тому американським керівництвом здійснено відповідні заходи, щоб не допустити: по-перше, припливу комуністичних елементів на континент, по-друге, всіляко обмежити їх вплив у державних структурах.

Варто зазначити, що сенатор А. Сміт перший, хто звернув увагу на недоцільність прийняття та застосування цього Закону. Зокрема, у своєму виступі 6 березня 1951 р. він наголошував, що Акт про внутрішню безпеку гальмує процес надання допомоги переміщеним особам, які не бажають репатріації. Він зауважував, що є неприпустимою відмова вихідцям з СРСР у допомозі лише через їхнє громадянство (*Smith, 1951: 6*). Також автор звернення пропонував надавати допомогу і тим особам, які номінально належали до комуністичної системи або були членами партії примусово, після початку Другої світової війни чи окупації їхньої території радянськими військами. А. Сміт також зазначав, що через дію Акта про внутрішню безпеку понад 200 тис. осіб, які прагнули уникнути репатріації, навіть не мають змоги подати свої документи на розгляд до відповідного уповноваженого відомства (*Smith, 1951: 6*).

Окрім того, сенатор вказує, що ті DPс, які активно співпрацювали з комуністами, пропагували їхні ідеї та діяльність, належали до провідних структур, на його думку, не мають права на отримання дозволу у наданні притулку в США та в будь-якій з країн Західної Європи (*Smith, 1951: 7*). Таких осіб необхідно було

одразу виявляти та депортувати. Це ж саме стосувалось тих, хто намагався підробити власні документи.

Окремо автор доповіді звернув увагу на балтійські держави, які здобули незалежність після Першої світової війни і мали намір побудувати демократичну модель управління на кшталт США (на нашу думку, це не зовсім коректне порівняння). А. Сміт провів короткий історичний екскурс щодо встановлення радянського домінування в цьому регіоні та протистояння йому з боку місцевого населення, вказав, що жителі Литви, Латвії та Естонії “як ніхто інший, заслуговують на нове життя, поки їх остаточно не зламали та ліквідували” (*Smith, 1951: 7-11*). Далі сенатор подав інформацію про окупацію цих країн військами Третього Рейху та його союзників; встановлення нового контролю над громадянами та урядом, численні депортації цивільного населення для рабської праці або залучення до військових дій. За офіційними оцінками, понад 32 тис. таких громадян, які перебували у західній частині Німеччини та Австрії чекали можливості виїхати та знайти притулок у країнах Заходу (*Smith, 1951: 7-11*).

Далі сенатор описав становище Польщі: несподіваний напад Третього Рейху, розчленування її території між СРСР та Німеччиною, масові вбивства та арешти цивільного населення, знущання над євреями, діяльність еміграційного Лондонського уряду. За тодішніми підрахунками, майже 50 тис. польських громадян, які були змушені покинути своє місце проживання через агресію Радянського Союзу та Німеччини і перебували у таборах для DPs, прагнули не повертатись назад (*Smith, 1951: 11-12*).

Особливе місце у доповіді сенатора посідала Україна. Логічно він розмежовує дві окремі групи українців: перша – ті, хто до 1939 р. проживав під владою Польщі (Західна Україна), Чехословаччини (Карпатська Україна) та Румунії (Буковина та Бессарабія), та друга – громадяни Радянського Союзу (*Smith, 1951: 12*). Він виокремлював українців як національну меншину, вказував, що їхня радянізація проходила з великим опором, який закінчився організованим владою штучним голодом і величезними людськими втратами. А. Сміт також надав інформацію про небажання українців воювати у складі радянської армії та боротьбу декількох дивізій проти Червоної Армії. Автор зазначав, що 30 тис. українців станом на 1951 р. знаходяться на території Західної Німеччини та Австрії та потребують допомоги, щоб уникнути примусової репатріації (*Smith, 1951: 12-13*).

Окрему категорію репатріантів становили, за А. Смітом, жителі Югославії – серби, хорвати та словенці. Він вказував, що Югославія теж є прокомуністичною країною під владою маршала Йосипа Броз Тіто, який прямо підпорядковується радянському керівництву. Особи, які вперто не бажали жити у тоталітарній країні, згодом покинули її. За підрахунками сенатора, кількість таких осіб становить майже 24 тис. (*Smith, 1951: 13-14*).

Також сенатор виділив в окрему групу DPс волзьких німців, ареал проживання яких протягом останніх 150 років був берег річки Волга. Ця категорія осіб також була частиною СРСР, проте через надмірний спротив у 1941 р. з ініціативи радянського уряду до Сибіру вислано майже 600 тис. волзьких німців. Точна кількість цієї меншини на території Західної Німеччини та Австрії авторові достеменно невідома, проте він зазначав, що їх приблизна чисельність становила 5 тис. осіб (*Smith, 1951: 14-15*).

Політик коротко зупинився і на інших національних групах, що потребували допомоги та підтримки Заходу. Це, зокрема угорці (18 тис.), румуни (2 тис.), болгари (майже 1 тис.), росіяни (12 тис.), білоруси (5 тис.), донські та кубанські козаки (близько 5 тис.), вірмени (1 тис.) та грузини (600–700) осіб (*Smith, 1951: 15*). На завершення своєї доповіді А. Сміт зазначав, що усі ці національні групи та меншини тривалий час жили під гнітом радянського тоталітаризму, усі їхні державні органи та структури також були підпорядковані керівництву СРСР, проте після закінчення Другої світової війни ці переміщені особи не бажать бути репатрійованими, а керівництво США, в свою чергу, як світовий демократичний лідер повинно забезпечити право таких людей на гідне життя (*Smith, 1951: 15*). Зрештою, американський уряд врахував думку А. Сміта у багатьох моментах.

Висновки. Проблема повернення переміщених осіб після Другої світової війни постала ще у 1944 р. Саме тоді перед урядами союзників чітко окреслилось завдання – з правової точки зору, організувати та забезпечити цілісність процесу репатріації на міжнародному рівні. Проте, внаслідок численних протиріч і суперечливих моментів та у відповідності з внутрішнім законодавством, у кожного із союзників виробилась власна візія як на DPс, так і на репатріацію назагал: радянський уряд наполягав на примусовому характері її проведення, західні ж держави обстоювали більш гуманну політику, яка зводилась до бажання / небажання особи бути повернутою. Після 1945 р. американський

уряд шляхом внесення змін та поправок до законодавства, опираючись на різноманітні міжнародні угоди та договори, почав проводити виважену політику щодо переміщених осіб, надаючи їм, при певних умовах, політичний притулок та захист.

Використані посилання

- Арзамаскин Ю. (2015). *Тайны советской репатриации*. Москва: Вече, 349 с.
- Земсков В. (1995). Репатриация советских граждан и их дальнейшая судьба (1945–1956 гг), *Социологические исследования*, 1995, №3, С. 3-13.
- Крымская конференция руководителей трёх союзных держав – СССР, США и Великобритании. 4–11 февраля 1945 г.: сборник документов*. (1984). Москва: Политиздат, 502 с.
- Куньцкий М. (2007). *Примусова репатріація радянських громадян до СРСР після Другої світової війни (український вектор)*. Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 248 с.
- Холодницький В., Житарюк Н. (1997). Репатріація радянських громадян (1944–1952 роки), *Питання історії, історіографії, джерелознавства та архівознавства Центральної та Східної Європи*. Збірник наукових праць, випуск I, Київ – Чернівці: Руга, С. 161-170.
- Bethell N. (1974). *The Last Secret*. New York: Basic Books, 287 p.
- Boshyk Y. (1982). *Political Refugees and “Displaced Persons”, 1945–1954: A Selected Bibliography and Guide to Research with Special Reference to the Ukrainians*. Edmonton: The Canadian Institute of Ukrainian Studies, 423 p.
- Displaced Persons Act* [online]. Available at: <<https://www.loc.gov/law/help/statuteslarge/81scongress/session2/c81s2ch262.pdf>> [Accessed February 12, 2019].
- Government Publishing office* [online] Available at: <<https://www.govinfo.gov/>> [Accessed January 22, 2019].
- Moskin R. (1996). *Mr Truman’s War: The Final Victories of World War II and the Birth of the Postwar World*. New York: Hardcover, 411 p.
- Smith A. (1951). *Exchange of correspondence on changes in Internal Security Act Affecting Displaced Persons: speech of hon. H. Alexander Smith of New Jersey in the Senate of the United States, March 14, 1951*. Washington: United States Government Printing Office, 15 p.

References

- Crimean conference of the leaders of the three allied powers – the USSR, USA and Great Britain. February 4–11, 1945: collection of documents* (1984). Moscow: Politizdat, 502 p. (rus).
- Displaced Persons Act* [online] Available at: <<https://www.loc.gov/law/help/statuteslarge/81scongress/session2/c81s2ch262.pdf>> [Accessed February 12, 2019].
- Government Publishing office* [online] Available from <<https://www.govinfo.gov/>> [Accessed January 22, 2019].
- Smith A. (1951). *Exchange of correspondence on changes in Internal Security Act Affecting Displaced Persons: speech of hon. H. Alexander Smith of New Jersey in the Senate of the United States*. Washington: United States Government Printing Office, 15 p.

- Arzamaskin Y. (2015). *Secrets of Soviet repatriation*. Moscow: Veche, p. 349 (rus).
- Zemskov V. (1995). Repatriation of Soviet citizens and their further fate (1945–1956). *Sociological research*. 1995. No 3, P. 3–13 (rus).
- Kunitsky M. (2007). *Forced repatriation of Soviet citizens to the USSR after the Second World War (Ukrainian Vector)*. Lutsk: “Volyn Regional Printing House”, 248 p. (ukr).
- Kholodnitsky V., Zhitariuk N. (1997). Repatriation of Soviet citizens (1944–1952). *Issues of history, historiography, source studies and archival studies of Central and Eastern Europe*. Issue I. Kyiv-Chernivtsi: Ruta, 161–170 pp. (ukr).
- Bethell N. (1974). *The Last Secret*. New York: Basic Books, 287 p.
- Boshyk Y. (1982). *Political Refugees and “Displaced Persons”, 1945–1954: A Selected Bibliography and Guide to Research with Special Reference to the Ukrainians*. Edmonton: The Canadian Institute of Ukrainian Studies, 423 p.
- Moskin R. (1996). *Mr Truman’s War: The Final Victories of World War II and the Birth of the Postwar World*. New York: Hardcover, 411 p.

Naumenko O.

AMERICAN VISION OF THE REPATRIATION OF DPs IN THE LIGHT OF GOVERNMENT DOCUMENTS (1944-1951)

The article deals with the historical and legal aspect of the US policy of post-war repatriation from European displaced persons (DPs) camps, including former prisoners of war. The most important government documents and initiatives of the period that provided for the organization and process of repatriation were analyzed. An important role in addressing the issue of DPs was played by the Law on Displaced Persons, adopted on June 25, 1948, which significantly weakened previous government decisions. The US state position on the return of DPs and the factors that influenced the political decision-making of the US administration on this issue are described. The leadership of the USSR emphasized the forced return of all, without exception, Soviet citizens as of June 21, 1941, while the Western powers took as their basis September 1, 1939. At the same time, Senator A. Smith noted that it was unacceptable to refuse help to the people from the USSR solely through their citizenship. Some other politicians have noted that those national groups that have long lived under the yoke of Soviet totalitarianism do not want to be repatriated, and the US leadership, in turn, as a world democratic leader, must ensure the right of such people to a dignified life.

Particular attention is focused on the number and nationality of repatriates who refused to return to the Soviet Union and sought US assistance (based on a report by Senator A. Smith). One particular factor on which the US government constantly emphasized was the use of the ideological criterion in the selection of displaced persons, by which all left-wing or disloyal to the US political system refused to help.

It is concluded that after the end of World War II, the US government took into account new political circumstances (in particular, the deployment of the Cold War) and, by amending existing agreements, changed its initial attitude to the full repatriation of displaced persons from European and European countries.

Keywords: repatriation, displaced person (DPs), USA, Alexander Smith, prisoners of war.